

MASARYKOVA UNIVERZITA

Repetitorium sociální geografie

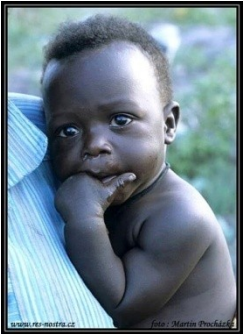
Obyvatelstvo a sídla

zimní semestr 2009/2010

Obsah přednášky

- ❖ *Lokace disciplíny - vývoj, základní myšlenky*
- ❖ *Vymezení základních pojmů z demografie*
- ❖ *Evidence obyvatel*
- ❖ *Klasifikace sídel*
- ❖ *Geografie sídel*
- ❖ *Geografie města*
- ❖ *Geografie venkova*

Geografie obyvatelstva

Základy geodemografie

Definice

- **Geodemografie** = společenská věda o obyvatelstvu.
X
- **Demografie** = zabývá se reprodukční lidských populací a studiem demo-sociálních systémů.

Nezkoumá však jednotlivé události v životě člověka (narození, úmrtí, sňatek...), tyto události jsou seskupovány do statistických jednotek, které jsou analyzovány hromadně.

Předmět demografie

- **Soubor poznávající zákonitosti vývoje demograf. systémů**
- Sledování podmínek a důsledků celého procesu.

- Dělení na:
 - dem. analýza (jednotlivé složky systému)
 - dem. populace (země, kontinenty)
 - teoretická dem. (zákonitosti mezi jevy)
 - dem. metodologie (suma metod, statistika apod.)

Vývoj demografie v ČR

➤ Prvním demografickým dílem v Čechách a na Moravě byla dvanáctidílná publikace statistika **Josefa Antonína Rieggera (1742 - 1795)** vydaná koncem 18.st., která popisovala obyvatelstvo Čech.

➤ **František Palacký, Jan Palacký**

➤ **Antonín Boháč (1882 - 1950)** – zakladatel české demografie

V současné době

➤ – **Zdeněk Pavlík (PřF UK)**

➤ – **Felix Koschin (VŠE)**

➤ – **Jitka Rychtaříková (PřF UK)**

Základní pojmy

Obyvatelstvo

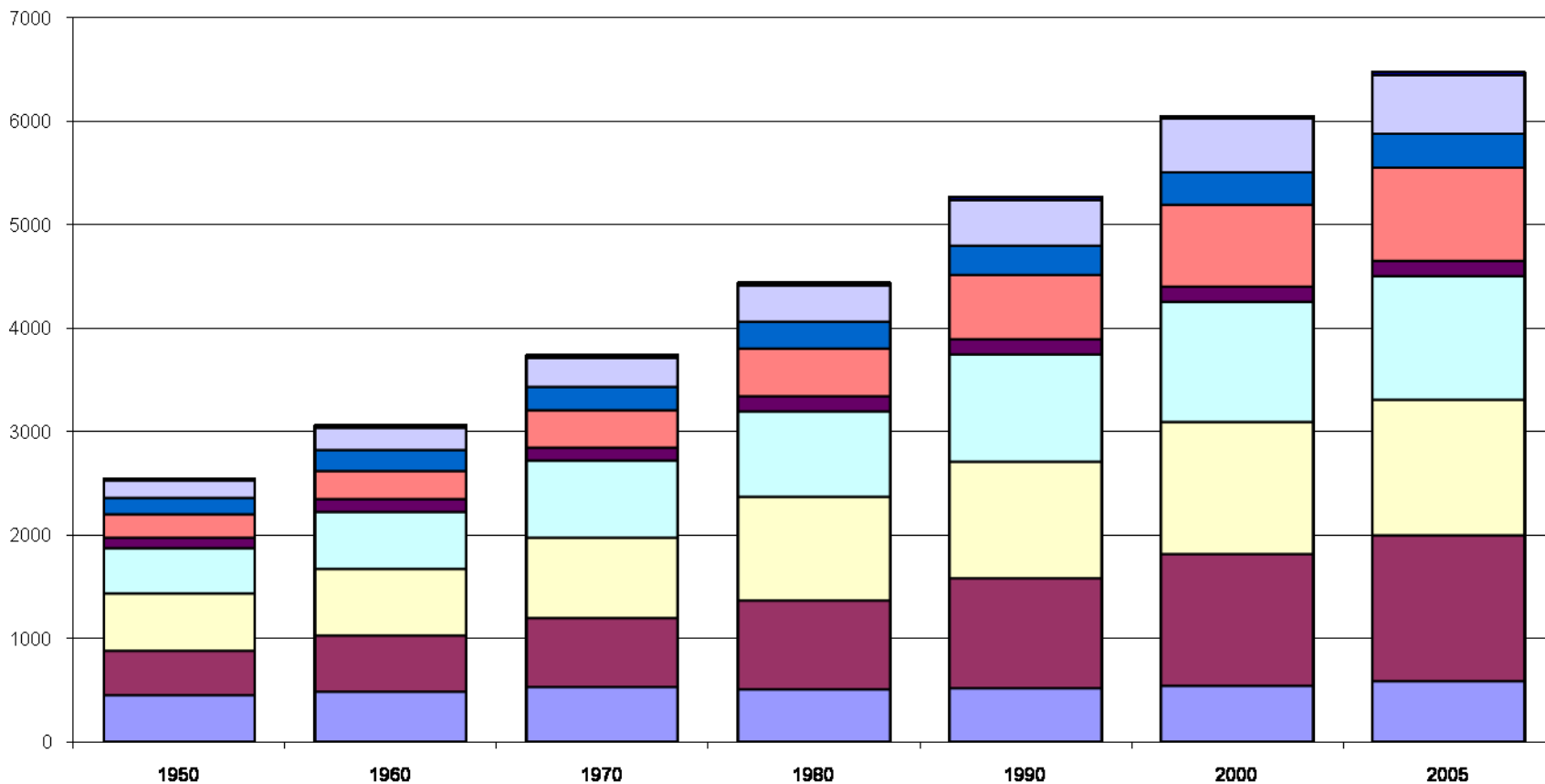
- ☒ = soubor lidí žijících na určitém území, který se zpravidla skládá z několika populací, národů nebo etnik.
- ☒ Mezi základní znaky obyvatelstva patří etnické a národnostní složení, prostorové rozmístění (struktura sídel), hustota osídlení, struktura podle pohlaví, věku, ekonomické aktivity, sociální příslušnosti, profese, zaměstnání, vzdělání, mateřského jazyka, náboženského vyznání, rodinné stavu...

Počet obyvatel

= stav obyvatelstva

- **Počáteční stav obyvatelstva:** počet obyvatel daného území k počátku sledovaného období, nejčastěji kalendářního roku, ale i pololetí, čtvrtletí, měsíce.
- **Střední stav obyvatelstva:** počet obyvatel daného území v okamžiku, který byl zvolen za střed sledovaného období.
- **Koncový stav obyvatelstva:** počet obyvatel daného území v okamžiku, kterým končí stanovené období. U kalendářního roku koncový stav obyvatelstva vyjadřuje počet obyvatel ve 24:00 hodin 31. prosince stanoveného roku.

Obyvatelstvo Světa po roce 1950 (v milionech)

Evropa bez Ruska

Indie, Pákistán, Bangladéš

Čína

Zbytek Asie bez Ruska

Rusko

Afrika

Severní Amerika

Latinská Amerika

Oceánie

Rank	Country	Population
1	World	6,706,993,152
2	China	1,330,044,544
3	India	1,147,995,904
4	European Union	491,018,683
5	United States	303,824,640
6	Indonesia	237,512,352
7	Brazil	196,342,592
8	Pakistan	172,800,048
9	Bangladesh	153,546,896
10	Nigeria	146,255,312
80	Czech Republic	10,220,911

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2119rank.htm> |

Základní pojmy

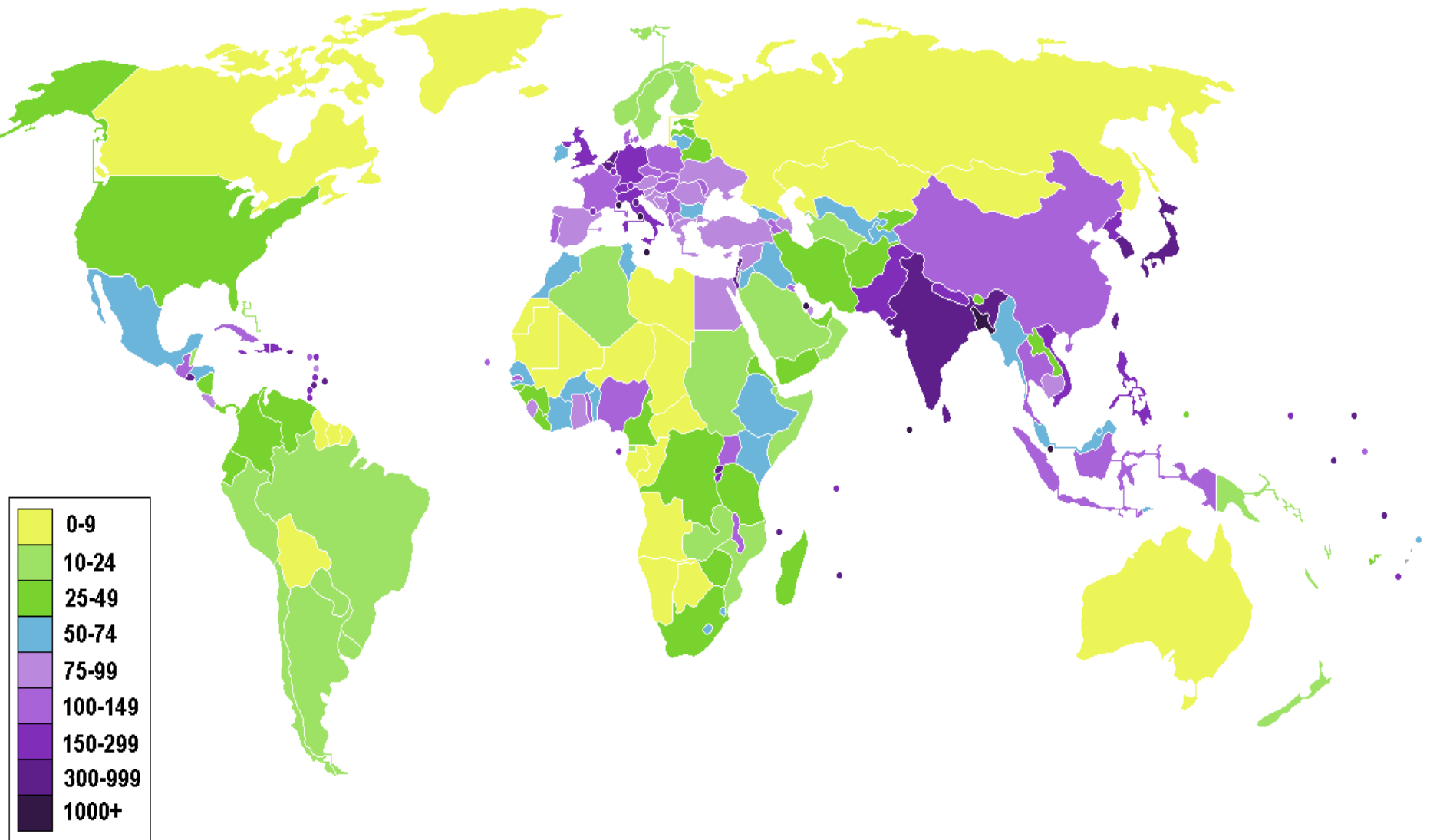
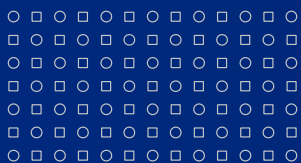
Populace

- = soubor jedinců určitého živočišného druhu žijících a reprodukcujících se v konkrétním čase v určitém vymezeném území.
- Populace se stále vytváří, jedinci v jedné populaci mají společnou řeč, kulturu, mentalitu...

Lidnatost a hustota zalidnění

- Rozlišujte lidnatost dle:
 - fyzickogeografických podmínek
 - socio-ekonomických vztahů
 - historického vývoje

- Hustota zalidnění - počet obyvatel na plochu území a lze ho vypočítat jako podíl počtu obyvatel a plochy (rozlohy) daného území.

Hustota zalidnění

- ČR má průměrnou hustotu zalidnění 130 obyvatel / km².
- Svět jako celek dosahuje hodnoty 13 obyvatel / km².
- Nejvíce mnistáty (Monako - 23 660 obyvatel / km²).
- Nejméně - Mongolsko (1,7 obyvatel / km²), ze závislých území pak Grónsko (0,026 obyvatel / km²).

Základní demografické charakteristiky

☞ Utvářejí se na základě významných událostí v lidském životě:

- Věková struktura
- Porodnost (narození)
- Plodnost
- Úmrtnost, potratovost (úmrtí)
- Sňatečnost
- Rozvodovost
- Nemocnost
- Migrace

Struktura obyvatel

- Dle pohlaví
- Dle věku
- (..dle ekonomické aktivity)

Dle pohlaví

Základní charakteristiky:

- Maskulinita udává počet mužů v populaci
- Femitita znamená počet žen v populaci

Dle věku

- Předproduktivní populace (0 - 14 let)
- Produktivní populace (většinou omezeno důchodovým věkem)
- Poproduktivní populace (M 65+, Ž 60+)

- Dětská populace (0 - 14 let)
- Reprodukční populace (15 - 49 let; ze statistických důvodů u obou pohlaví stejné)
- Postreprodukční populace

Narození

- Mezinárodní definice živě narozeného dítěte:

Narození živého dítěte je úplné vypuzení nebo vyjmutí plodu z těla matčina bez ohledu na délku těhotenství, jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje jiné známky života jako je srdeční činnost, pulsace pupečníku nebo aktivní pohyb kosterního svalstva.

HLÁŠENÍ O NAROZENÍ

Obyv 2 - 12

Registrováno
ČSÚ ČV 26/04
ze dne 12.5.2003
IKF 492002

Statistické zjišťování je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2004. Podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinná poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Měsíc _____ 200 _____

Vyplní matrika:	Vyplní zdravotnické zařízení:
Obecní úřad _____	Okres _____
Řad.č.matriční _____	Místo narození (obec) _____
Jméno dítěte _____	Spisová značka _____
Příjmení dítěte _____	Porodní kniha _____

Datum narození hodina, minuta _____, _____	den, měsíc, rok _____
Rodné číslo dítěte	(vyplňuje matrika) _____
Pohlaví dítěte	1-mužské 2-ženské _____
Vitalita	1-živé 2-mrtvé _____
Porod Pořadí *) _____	1-1 dítě 2-dvojče 3-trojče 4-čtyřče _____
	Porodní hmotnost (v gramech) _____
	Porodní délka (v cm) _____
	Týden těhotenství _____

Státní občanství rodičů (uveďte slovy): otec _____ (kóduje ČSÚ) _____
matka _____ (kóduje ČSÚ) _____

Kolikáté dítě se matce narodilo (živé i mrtvé) celkem _____
v nynějším manželství _____

Datum narození předchozího dítěte den, měsíc, rok _____

Stav matky 1-svobodná 2-vdaná 3-rozvedená 4-vdova _____

Datum sňatku rodičů den, měsíc, rok _____

Nejvyšší vzdělání otce 1-základní 2-střední bez maturity (vč.vyučení) 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské _____

Nejvyšší vzdělání matky _____

Rodné číslo otce _____

Rodné číslo matky _____

Okres trvalého pobytu (kóduje ČSÚ) **C Z** _____

Obec trvalého pobytu _____

Trvalé bydliště **otce** _____ **matky** _____
(uveďte jen v případě, pokud se liší od bydliště matky)

okres _____

obec _____

část obce _____

ulice, č.p. _____

Poznámka: *) u vícečetných porodů uveďte pořadí dítěte v tomto porodu

Údaje o rodičích dítěte	otec	matka
Jméno	_____	_____
Příjmení	_____	_____
Rodné příjmení	_____	_____
Datum narození	_____	_____
Místo narození: okres	_____	_____
obec	_____	_____

V _____ dne _____ 200 _____
podpis osoby hlášením povinné
razítko zdravotnického zařízení

Dohoda rodičů o jménu a příjmení dítěte

Příjmení (podle oddacího listu rodičů) _____

Jméno (podle dohody rodičů) _____

_____ podpis otce _____ podpis matky

Záznamy matriky

Rodný list vyhotoven dne _____

Převzal (datum, podpis) _____

Zaslán poštou dne _____

V _____ dne _____ 200 _____
podpis matrikáře(ky)

Zdravotnické zařízení, kde došlo k porodu nebo kde byly matka a dítě po porodu ošetřeny, vyhotoví hlášení dvojmo. Vyplní pravou část záhlaví, všechny údaje na přední straně formuláře s výjimkou rodného čísla dítěte a všechny údaje na zadní straně až po řádek "Záznamy matriky".

Údaje na zadní straně formuláře vyplní zdravotnické zařízení podle dokladů matky.

Předepsané rubriky na hlášení se vyplňují vepsáním číselného kódu, ostatní rubriky se vyplní slovy. Obě vyhotovení zašle zdravotnické zařízení první pracovní den po porodu obecnímu úřadu, pověřenému vedením matrik.

Obecní úřad pověřený vedením matrik vyplní levou část záhlaví a rodné číslo dítěte. Ostatní údaje prověří a případně doplní. Jedno vyhotovení hlášení zašle nejpozději pátý kalendářní den po skončení měsíce Českému statistickému úřadu v Praze.

Ne nastal-li v průběhu kalendářního měsíce žádný případ, který je předmětem statistického zjišťování na úseku demografie (tj. uzavření manželství, narození, úmrtí), zašle obecní úřad nejpozději pátý kalendářní den po ukončení měsíce Českému statistickému úřadu tiskopis Negativní hlášení pro statistiku přirozeného pohybu obyvatelstva.

V případech, kdy při porodu nebyla poskytnuta péče zdravotnickým zařízením, vyhotovuje celé hlášení o narození příslušný obecní úřad. Pořádné formuláře si vyžádá v nejbližší porodnici. Hlášení vyhotovuje dvojmo, jedno vyhotovení zašle Českému statistickému úřadu.

Zásilka hlášení Obyv 2-12 musí být seřazena vzestupně podle řadových čísel matričních. V příložené soupisce o obsahu zásilky je nutno uvést první a poslední řadové číslo matriční u souboru hlášení. První řadové číslo musí navazovat na poslední řadové číslo z předchozího měsíce. Pokud nebylo ve výjimečných případech možno odeslat některá hlášení např. proto, že k termínu odeslání nebyly známy důležité údaje, zašle matrika tato hlášení se souborem hlášení za následující měsíc a zařadí je jako dodatky na počátek souboru. Současně v soupisce uvede řadová čísla matričních dodatků z minulého měsíce a řadová čísla chybějící v zásilce hlášení z běžného měsíce. Případné dodatky za měsíc prosinec je třeba zaslat samostatně nejpozději do 10. ledna, aby mohly být zařazeny do zpracování za běžný rok.

Úmrtí

- Úmrtí je trvalé vymizení všech známek života bez možnosti jejich opětovného oživení.
- Každá zemřelá osoba musí být prohlédnuta lékařem a musí být stanovena příčina úmrtí.
- S dodržováním těchto pravidel jsou problémy ve válkách a při epidemiích.

Měsíc _____ 200 ____

Statistické zjišťování je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2004. Podle zákona č. 89/1995 Sb.,
 o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinna poskytnout všechny požadované údaje.
 Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Okres _____ Pořadové číslo

--	--	--	--

 (vyplňuje ČSÚ) 01

Obecní úřad _____

Místo úmrtí (obec) _____

Řadové číslo matriční _____

Jméno a příjmení zemřelého _____

Datum úmrtí den, měsíc, rok

--	--	--	--	--	--	--	--

 2 0 0 02

Datum narození den, měsíc, rok

--	--	--	--	--	--	--	--

 03

Rodné číslo *)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

 04

Pohlaví 1-mužské 2-ženské

--

 05

Stav 1-svobodný(á) 2-žonatý, vdaná 3-rozvedený(á) 4-ovdovělý(á)

--

 06

Nejvyšší vzdělání 1-základní 2-střední bez maturity (vě. vyučení) 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské

--

 07

Uvedte slovy: _____ (kóduje ČSÚ)

Státní občanství _____

--	--	--	--	--

 08

Trvalé bydliště okres _____

--	--	--	--	--

 C Z 09

obec _____

--	--	--	--	--

 10

ulice, č.p. _____

Rodné číslo pozůstalého manžela *)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

 11

Příčina smrti podle pitvy (respektive podle nálezu lékaře)
 z Listu o prohlídce mrtvého

I. a) nemoc (stav), která přímo vedla k smrti _____

b) předchozí příčiny _____ (kóduje ČSÚ)

c) prvotní příčina _____

--	--	--	--

 12

II. Jiné závažné chorobné stavy a změny _____

Šlo o pracovní úraz, náhodný úraz, vraždu, sebevraždu? (zaškrtněte a uveďte mechanismus smrti) _____ (kóduje ČSÚ)

--	--	--	--

 13

Byla vykonána pitva? 1-ano 2-ne

--

 14

U dětí zemřelých do 1 roku uveďte:

Při úmrtí do 24 hodin délku života v hodinách, u starších kojenců kód 99

--	--	--	--

 15

Kde nastalo úmrtí 1-v ústavu 2-doma 3-jinde

--	--	--	--

 16

Porodní hmotnost (v gramech)

--	--	--	--

 17

V _____ dne _____ 200 ____ podpis matrikáře(ky) _____

Vyplňte čísly všechny rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ. Vytečkované řádky vyplňte čitelně slovy. Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení
 *) Není-li možné zjistit, zejména u cizinců, je nutné vykonstruovat prvních šest míst z data narození. U devítimístných rodných čísel doplňte na desáté místo '0'.

Pokyny k vyplnění Hlášení o úmrtí (Obyv 3-12)

Prvotním dokladem je List o prohlídce mrtvého, doplněný o výsledek pitvy.
 Soubor hlášení Obyv 3-12 za kalendářní měsíc zašle obecní úřad pověřený vedením matrik nejpozději pátý kalendářní den po skončení měsíce Českému statistickému úřadu v Praze.

Nenastal-li v průběhu kalendářního měsíce žádný případ, který je předmětem statistického zjišťování na úseku demografie (tj. uzavření manželství, narození, úmrtí), zašle obecní úřad nejpozději pátý kalendářní den po ukončení měsíce Českému statistickému úřadu tiskopis Negativní hlášení pro statistiku přirozeného pohybu obyvatelstva.

Příčina smrti se opíše přesně z Listu o prohlídce mrtvého a to, pokud byla provedena pitva, podle závěrečné diagnózy. Na hlášení je nutné opsat všechny diagnózy, uvedené v bodech I.a),b),c) a v bodě II. u tzv. vnějších příčin smrti musí být uveden mechanismus smrti. U zemřelých dětí mladších 1 roku musí být vždy vyplněny dodatkové položky.

Zásilka hlášení Obyv 3-12 musí být seřazena vzestupně podle řadových čísel matričních. V přiložené soupisce o obsahu zásilky je nutno uvést první a poslední řadové číslo matriční u souboru hlášení. První řadové číslo musí navazovat na poslední řadové číslo z předchozího měsíce. Pokud nebylo ve výjimečných případech možno odeslat některá hlášení např. proto, že k termínu odeslání nebyly známy důležité údaje, zašle matrika tato hlášení se souborem hlášení za následující měsíc a zařadí je jako dodatky na počátek souboru. Současně v soupisce uvede řadová čísla matriční dodatků z minulého měsíce a řadová čísla chybějící v zásilce hlášení z běžného měsíce. Případné dodatky za měsíc prosinec je třeba zaslat samostatně nejpozději do 10. ledna, aby mohly být zařazeny do zpracování za běžný rok.

Přirozený přírůstek

- Přirozený přírůstek obyvatel je rozdílem počtu živě narozených dětí a počtu zemřelých obyvatel za stejné období a území.
- Je-li hodnota přirozeného přírůstku záporná, hovoříme o přirozeném úbytku obyvatelstva.
- Hrubá míra přirozeného přírůstku je absolutní přirozený přírůstek vztažený k střednímu stavu obyvatelstva.

Sňatek a rozvod

- **Sňatek** je zákonný svazek dvou osob opačného pohlaví - tato definice však není obecně (mezinárodně) platná.
- Sleduje se počet zákonně uzavřených manželství, za něž obdržel ČSÚ od zpravodajské jednotky (matriky).
- **Rozvod** je zákonný rozpad manželství, který dává oběma stranám právo uzavřít nový sňatek.
- Sleduje se počet zániků manželství, o kterých zaslala zpravodajská jednotka (soud) ČSÚ statistické hlášení o rozvodu.

Měsíc _____ 200 ____

Registrováno
 ČSÚ ČV 11/05
 ze dne 26.4.2004
 IKF 494001

Statistické zjišťování je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2005. Podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinna poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana důvěrnosti údajů je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Spisová značka _____

Pořadové číslo hlášení _____

Číslo soudu _____

Datum odesláni _____ den, měsíc, rok

Druh návrhu-neplatnost manželství

1-návrh podal muž	2-návrh podala žena	3-dvojí manželství	4- ☐
4-přibuzenství	5-nedostatek věku	6-duševní porucha	

Počet jednání _____

Výsledek řízení

manželství rozvedeno:	1-proti návrhu muže	2-proti návrhu ženy	3-souhlas obou	4-manžel(ka) v cizině	manželství nerozvedeno:	5-návrh zamítnut	6-návrh vzat zpět	7-řízení zaniklo po přerušení	8-vyslovena neplatnost manželství	9-jinak
-----------------------	---------------------	---------------------	----------------	-----------------------	-------------------------	------------------	-------------------	-------------------------------	-----------------------------------	---------

Důvod zamítnutí

1-lehkomyšlný poměr k manželství	2-zájem nezletilých	3-krátké nezávažné narušení	4-odstranění narušujících příčin	5-jiné důvody
----------------------------------	---------------------	-----------------------------	----------------------------------	---------------

Odvolání podal

1-navrhovatel	2-odpůrce	3-oba
---------------	-----------	-------

Výsledek odvolání

1-potvrzeno	2-změněno	3-vzato zpět	4-jiný výsledek
-------------	-----------	--------------	-----------------

Datum uzavření manželství _____ den, měsíc, rok

Počet nezletilých dětí z manželství (žijících) _____

Poslední společné trvalé bydliště manželů

okres	_____	(kóduje ČSÚ)
obec	_____	C Z
ulice, čp.	_____	

Následující údaje vyplňte pouze v případech, kdy řízení skončilo rozvodem manželství!

Datum narození

muže	_____ den, měsíc, rok
ženy	_____

Státní občanství

muže	_____ (kóduje ČSÚ)
ženy	_____

Nejvyšší vzdělání¹⁾

muže	1-základní 2-střední bez maturity (včetně vyučení) 3-střední s maturitou 4-VŠ
ženy	

Pořadí rozvodu

muže	_____
ženy	_____

Příčina rozvratu manželství na straně (nepřipustný souběh příčin u muže i ženy je kód 0)

muže	_____
ženy	_____

1-neuvážený sňatek 2-alkoholismus 3-nevěra 4-nezájem o rodinu (včetně opuštění soužití) 5-zlé nakládání, odsouzení pro trestný čin 6-rozdíl povah, názorů a zájmů 7-zdravotní důvody 8-sexuální neshody 9-ostatní příčiny 0-soud nezjistil zavinění

V _____ dne _____ 200 ____ podpis _____

Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení.

¹⁾ Poskytnutí údaje je dobrovolné.

Pokyny k vyplnění Hlášení o rozvodu (Obyv 4-12)

Zpravodajskou jednotkou je okresní (městský, obvodní) soud, u něhož bylo řízení o rozvodu nebo o neplatnosti manželství ukončeno nebo u kterého byl podán návrh na rozvod či prohlášení manželství za neplatné.

Předepsané rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ, se vyplní číselnými kódy podle číselníků, uvedených na tiskopisu. Pokud manželé neměli za celou dobu trvání manželství společně trvalé bydliště, uvede se v této rubrice trvalé bydliště navrhovatele. Úplnou adresu, včetně ulice a č. p. je nutné uvádět pouze v hl. m. Praze. Příčina rozvratu manželství se uvede podle zjištění soudu s použitím předtiskového číselníku. Uvádí se základní (prvotní) okolnost, z níž ostatní zjištěné příčiny rozvratu vyplynuly.

Okresní (městský, obvodní) soud zasílá hlášení v jednom vyhotovení dvakrát měsíčně (nejpozději patnáctý a poslední kalendářní den v měsíci zjišťování) příslušnému krajskému soudu.

HLÁŠENÍ O UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ

Měsíc _____ 200__

Obyv 1 - 12

Registrováno
 ČSÚ ČV 25/04
 ze dne 12.5.20__
 IKF 491001

UNIVERZITA

Statistické zjišťování je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2004. Podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinna poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Okres _____ (vyplňuje ČSÚ)
 Obecní úřad _____ Pořadové číslo _____
 Řadové číslo matriční _____
 Datum uzavření manželství _____ 02
den měsíc rok

ŽENICH

NEVĚSTA

Jméno _____
 Příjmení _____
 Rodné číslo *) _____ 03
 Stav 1-svobodný(á) 3-rozvedený(á) 4-ovdovělý(á) 05
 Nejvyšší vzdělání 07
1-základní 2-střední bez maturity (vč. vyučení) 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské
 Státní občanství (uveďte slovy) _____
(kóduje ČSÚ) _____ 09
 Trvalé bydliště okres _____
 obec _____
 ulice, č.p. _____
okres (kóduje ČSÚ) C Z _____ 11
obec (kóduje ČSÚ) _____ 13
 Pořadí manželství 15
 U rozvedených a ovdovělých _____ 17
den měsíc rok
 V _____ dne _____ 200__
podpis matrikáře(ky)

Vyplňte čísla všechny rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ. Vytečkované řádky vyplňte čitelně slovy. Další pokyny vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení.

*) Není-li možné zjistit, zejména u cizinců, je nutné vykonstruovat prvních šest míst z data narození. U devítimístných rodných čísel doplňte na desáté místo '0'.

Pokyny k vyplnění Hlášení o uzavření manželství (Obyv 1-12)

Prvotními doklady jsou dotazník k uzavření manželství, vyplněný snoubenci a zápis o uzavření manželství, pořízený obecním úřadem.

Soubor hlášení za kalendářní měsíc zašle obecní úřad pověřený vedením matrik nejpozději pátý kalendářní den po skončení měsíce Českému statistickému úřadu v Praze.

Nenastal-li v průběhu kalendářního měsíce žádný případ, který je předmětem statistického zjišťování na úseku demografie (tj. uzavření manželství, narození, úmrtí), zašle obecní úřad nejpozději pátý kalendářní den po ukončení měsíce Českému statistickému úřadu tiskopis Negativní hlášení pro statistiku přirozeného pohybu obyvatelstva.

Zásilka hlášení Obyv 1-12 musí být seřazena vzestupně podle řadových čísel matričních. V příložené soupisce o obsahu zásilky je nutno uvést první a poslední řadové číslo matriční u souboru hlášení. První řadové číslo musí navazovat na poslední řadové číslo z předchozího měsíce. Pokud nebylo ve výjimečných případech možno odeslat některá hlášení např. proto, že k termínu odeslání nebyly známy důležité údaje, zašle matrika tato hlášení se souborem hlášení za následující měsíc a zařadí je jako dodatky na počátek souboru. Současně v soupisce uvede řadová čísla matriční dodatků z minulého měsíce a řadová čísla chybějící v zásilce hlášení z běžného měsíce. Případné dodatky za měsíc prosinec je třeba zaslat samostatně nejpozději do 10. ledna, aby mohly být zařazeny do zpracování za běžný rok.

Nemocnost

- ❏ Základní ukazatel zdravotního stavu obyvatelstva.
- ❏ Statistika nemocnosti je v ČR organizačně zajišťována především Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR (*ÚZIS ČR*), který v rámci **Národního zdravotnického informačního systému (NZIS)** shromažďuje nejrůznější údaje z několika zdrojů.
- ❏ Studium nemocnosti = epidemiologie.

Migrace

- = Mechanický pohyb obyvatelstva
- Za migraci považujeme pohyb obyvatelstva po území, které má trvalejší charakter a při němž se mění bydliště osoby.
- **Vnější migrace** přesahuje hranice daného území (např. zahraniční migrace), zatímco **vnitřní migrace** (vnitrostátní) znamená pohyb uvnitř státního útvaru.

Migrace

Rozlišujte:

- Vlastní migraci
- Pohyb za prací /dojížd'ka/ - pravidelná
- Dojížd'ka za službami, rekreací apod. – nepravidelná
- Mobilita: změna zařazení jedince v nějakém systému určených jednotek

Přistěhovalí

- osoba, jenž se přistěhovala do určité územní jednotky (obec, město, kraj, ČR)
- = imigrace

Vystěhováání

- osoba, jenž se vystěhovala z určité územní jednotky (obec, město, kraj, ČR)
- = emigrace

Měsíc 200 ..

Registrováno
ČSÚ ČV 5/02
ze dne 25.6.2001
IFK 495002

(vyplňuje ČSÚ)

Datum narození	den, měsíc, rok	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	01
Rodné číslo		<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	02
Datum přihlášení k pobytu	den, měsíc, rok	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	03
Pohlaví	1-mužské 2-ženské									04
Stav	1-svobodný(á) 2-ženatý, vdaná 3-rozvedený(á) 4-ovdovělý(á)									05
Státní obč. (uveďte slovy)										06
Nejvyšší vzdělání	1-základní 2-střední bez maturity 3-střední s maturitou 4-vysokoškolské									07
Důvod stěhování (uveďte jeden hlavní důvod)	1-změna pracoviště 2-přiblížení k pracovišti 3-učení, studium 4-zdravotní důvody 5-sňatek 6-rozvod 7-bytové důvody 8-následování rodinného příslušníka 9-jiný důvod									08
Předchozí trvalé bydliště	okres	<input type="text"/>								09
	obec	<input type="text"/>								
	ulice, č.p.	<input type="text"/>								
Stát (u přistěhovaných z ciziny)		<input type="text"/>								
	(kóduje ČSÚ)	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	10-11
		<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	12
Nové trvalé bydliště	okres	<input type="text"/>								
	obec	<input type="text"/>								
	ulice, č.p.	<input type="text"/>								
Stát (u vystěhovaných z ciziny)		<input type="text"/>								
	(kóduje ČSÚ)	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	13-14
		<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	15

Vyplňte čísla všechny rubriky s výjimkou těch, které vyplňuje ČSÚ.

Vytečkované řádky vyplňte čitelně slovy.

Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně hlášení.

rub

Pokyny pro vyplnění Hlášení o stěhování (Obyv 5-12)

K tomuto statistickému zjišťování, které je součástí Programu statistických zjišťování na rok 2002, je zpravodajská jednotka povinna ze zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, v platném znění, poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana individuálních dat je zaručena zákonem.

Zpravodajskými jednotkami, odpovídající za hlášení o stěhování (Obyv 5-12) jsou:

- ohlašovny pobytu pro případy stěhování občanů ČR z obce do obce na území ČR nebo stěhování občanů ČR z a do ciziny
- okresní úřadovny cizinecké a pohraniční policie ČR pro případy vnitřního i zahraničního stěhování cizinců a osob bez státního občanství

Za občany ČR vyhotovuje hlášení Obyv 5-12 ohlašovna pobytu v obci, do níž se občan přistěhoval z jiné obce v ČR nebo z ciziny, a ve které se hlásí k trvalému pobytu podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech. Za občany, kteří se dlouhodobě stěhují mimo ČR, vyhotovuje hlášení ohlašovna pobytu v obci, kde měl občan ČR trvalé bydliště při odevzdání občanského průkazu do úschovy podle stejného zákona před vystěhováním do ciziny.

Za cizince - s povolením k trvalému pobytu na území ČR,
- s vízem nad 90 dní, jehož doba pobytu v ČR je delší než jeden rok,
- s azylem na území ČR,

který se stěhuje v rámci ČR do jiné obce, vyhotovuje hlášení Obyv 5-12 okresní úřadovna cizinecké policie příslušná okresu přistěhování.

Ostatní případy stěhování cizinců (povolení k trvalému pobytu na území ČR při příjezdu; první překročení doby pobytu 1 roku u cizinců s vízem nad 90 dní; udělení azylu; faktické vystěhování z ČR; ukončení platnosti víza bez jeho následného prodloužení nebo získání nového – „úřední vystěhování“) a také informace o získání občanství ČR jsou ČSÚ zasílány prostřednictvím automaticky generované exportní dodávky měsíčně každou okresní úřadovnou cizinecké policie prostřednictvím příslušné Krajské správy cizinecké policie a Krajské reprezentace ČSÚ.

Podrobnosti obou typů vykazování stěhování cizinců řeší příslušné interní pokyny orgánů služby cizinecké a pohraniční policie.

Hlášení musí být vyhotoveno za všechny osoby, tedy i za děti mladší 15 let a osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo jinak nezpůsobilé.

Zpravodajská jednotka může požádat občany, aby hlášení za sebe a své rodinné příslušníky vyplnili sami, nemůže to však od občanů vyžadovat.

Soubor hlášení Obyv 5-12 za kalendářní měsíc zašle zpravodajská jednotka první pracovní den následujícího měsíce na adresu:

ČSÚ - Odbor gesčního zpracování Praha, oddělení zpracování demografie
Sokolovská 142
186 04 Praha 8 - Karlín

Nenastal-li v kalendářním měsíci žádný případ stěhování, zašle zpravodajská jednotka tiskopis Negativní hlášení pro statistiku mechanického pohybu obyvatelstva čtvrtletně, vždy za příslušné měsíce daného čtvrtletí a to:

- v dubnu za leden, únor, březen
- v červenci za duben, květen, červen
- v říjnu za červenec, srpen, září
- v lednu následujícího roku za říjen, listopad, prosinec.

Významné migrace 20. st.

- Přes třicet milionů lidí bylo vysídleno nebo zlikvidováno během druhé světové války
- V poválečném období vysídlení asi deseti milionů Němců z východní Evropy
- Masová nucená migrace následovala rozdělení Indie a Pákistánu, které si vynutilo přesuny téměř 18 milionů lidí
- Vytvoření Izraele = milion palestinských uprchlíků
- 600 tisíc lidí po skončení vietnamské války
- Sovětská invaze - miliony Afghánců k útěku do Iráku a Pákistánu
- V osmdesátých a devadesátých letech - vlny migrace v Somálsku a Etiopii (občanská válka a sucha), v Kurdistánu (z Iráku do Turecka a Iránu), v Jugoslávii

Demografická data

1. Sčítání lidu (Census)
2. Běžná evidence přirozené měny
3. Běžná evidence migrací
4. Zvláštní (výběrová) šetření (Mikrocensus, Agorcensus)
5. Populační registr (Registr obyvatelstva)

Sčítání lidu

- ❑ V České republice jsou demografická data dostupná na Českém statistickém úřadu (ČSÚ, www.czso.cz).
- ❑ První sčítání na našem území 13.10.1753 patent **Marie Terezie**. Bylo stanoveno, že sčítání bude probíhat v tříletých intervalech, po duchovní i světské linii.
- ❑ Desetileté intervaly byly zavedeny roku 1869.
- ❑ V současnosti provádí sčítání lidu ČSÚ, přičemž poslední sčítání proběhlo v roce 2001. Další bude v roce 2011.
- ❑ Upravuje jej zákonná procedura – Zákon č. 296/2009 Sb. o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.

Evidence přirozené měny

- Nejstarší matrika u nás pochází z 1. poloviny 16.století.
- Josef II. zavedl roku 1784 matriční patent, který vedením matrik pověřil světské úředníky.
- V současnosti se na matrikách měsíčně vypisují Hlášení o narození, o ukončení těhotenství, potratech a o úmrtí.
- Na matrikách v místě oddání se evidují sňatky.
- Rozvody eviduje Ministerstvo spravedlnosti.
- Kromě statistických ročenek lze některá data nalézt i na Ministerstvu zdravotnictví (nemocnost, sebevraždy, potraty) a v Demografické ročence OSN (mezinárodní statistika).

- Pro vedení evidencí jsou důležité přesné definice.

Běžná evidence migrací

- V České republice je evidence vnitřní migrace založena na povinném přihlašování k trvalému pobytu.

To s sebou přináší problémy:

- Ne každý žije tam, kde je přihlášen.
- Kromě Prahy (respektive městských obvodů v Praze) se neeviduje stěhování uvnitř obcí.

Zvláštní výběrová šetření

- Zvláštní (výběrová) šetření (mikrocensus) se provádí u skutečností, které se nevyplatí zkoumat u celé populace.
- Proto se provádí šetření pouze u vybraného vzorku obyvatelstva, jehož výběr musí být reprezentativní (poměr jednotlivých složek obyvatel musí odpovídat skutečným poměrům).

Populační registr (registr obyvatelstva)

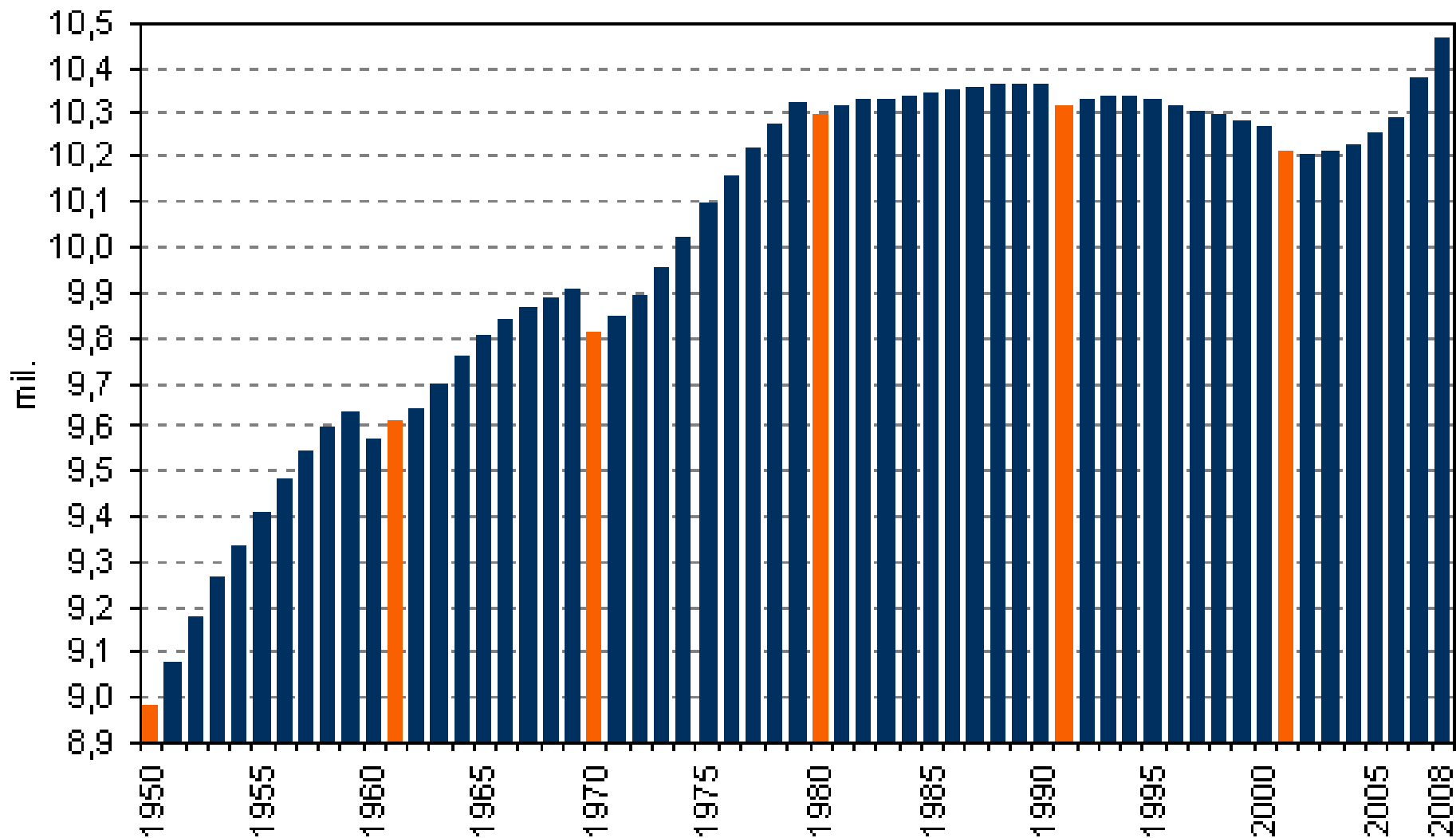
- Soubor demografických, sociálních a ekonomických údajů o obyvatelstvu určitého regionu. Vzniká na základě průběžné evidence nebo jednorázovým šetřením (census, sčítání lidu).
- Např. Registr obyvatel ČR (jeden ze základních registrů informačního systému veřejné správy, který obsahuje záznamy o všech občanech ČR a dalších osobách, stanovených zvláštním předpisem).

Demografické analýzy ČR

(k 30. 6. 2008)

Ukazatel	Počet absolutně (1. pololetí)		
	2007	2008 p)	rozdíl 2008 - 2007
Sňatky	22 097	20 963	-1 134
Rozvody	15 840	15 755	-85
Živě narození	56 004	59 323	3 319
Zemřelí	52 696	52 511	-185
z toho do 1 roku*)	181	180	-1
Potraty celkem	20 749	20 822	73
umělá přerušeni těhotenství	13 092	13 063	-29
Přistěhovalí	40 973	39 806	-1 167
Vystěhovalí	8 781	2 822	-5 959
Přirozený přírůstek	3 308	6 812	3 504
Přírůstek stěhováním	32 192	36 984	4 792
Celkový přírůstek	35 500	43 796	8 296
Počet obyvatel k 30.6.	10 322 689	10 424 926	102 237
Střední stav obyvatelstva	10 302 190	10 404 820	102 630

Počet obyvatel v letech 1950-2008

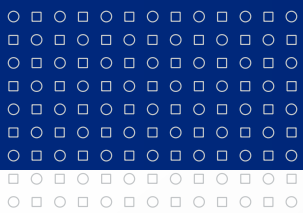
Pozn.: Oranžově jsou vyznačeny roky konání sčítání lidu.

Demografická revoluce

- ❏ Demografická revoluce (demografický přechod) znamená přeměnu extenzivních forem lidské reprodukce na formy intenzivní.
- ❏ Ve skutečnosti demografická revoluce začala v Evropě již v době renesance a pak se postupně šířila do ostatních kontinentů v závislosti na stupni ekonomického vývoje.
- ❏ Nástup je ovlivněn společenskou a ekonomickou úrovní země.
- ❏ Pro demografickou revoluci platí pravidlo: Čím později ji stát začne uskutečňovat, tím kratší dobu trvá.
- ❏ Znaky: klesá porodnost a zvyšuje se úmrtnost.
- ❏ Demografická revoluce bude pravděpodobně kompletně dokončena v polovině 21. století.

Informační zdroje

- Demografický informační portál (<http://www.demografie.info/>)
- Český statistický úřad (<http://www.czso.cz/>)
- Česká demografická společnost
(<http://www.natur.cuni.cz/~demodept/cds/>)
- OSN (<http://www.library.yale.edu/un/un3b8.htm>)
- IOM (<http://www.iom.int/>)

Geografie sídel

Vývoj geografie sídel – hlavní směry

- 3 hlavní směry (proudy):
- A) geografie osídlení (settlement geography) – sídelní systémy, sídla - brány jako vnitřně stejnorodá, vztahy mezi sídly
- B) geografie města (urban geography) – vnitřní struktura měst, morfologické, genetické a sociodemografické znaky, vývoj, problémy měst
- C) geografie venkova (rural geography) – venkovské osídlení a jeho problémy
- Relativně autonomní disciplíny GS

Vývoj disciplíny – historie

- ❏ Počátky: starověk – Řecko, Řím (Ceasar – „Zápisy z války galské“)
- ❏ Vyčlenila se koncem 19. stol. (co brát za počátky: monografie a popisy měst, cestopisy a náčrty sídel...)
- ❏ Původně součást ANTROPHO GEOGRAPHIE (F. Ratzel)

Německá škola

- ❏ W. Christaller (1933): „Teorie centrálních míst“ – výzkum centrality a hierarchie sídel podle různých funkcí

Vývoj v ČR

- ❏ Do 2. sv. války - venkovské osídlení a jeho problémy, po ní spíše města a sídelní systémy.
- ❏ Od 60. let doposud: sociálně-geografický směr; poloha sídel, sféry působnosti města, systém osídlení, vnitřní sociální struktura měst.
- ❏ Jména: Korčák, Hampl, Kühnl, Musil, Illner, Sýkora – „Albertovská škola“).

Základní pojmy

Sídlo

☒ Sídlo = seskupení sídelních jednotek (domů) včetně hospodářských objektů a dopravních zařízení na určitém vymezeném území.

☒ Základní diferenciaci:

A. Venkovská sídla (sídla venkovského typu)

- Rozptýlená (samoty) – Amerika, Austrálie, horské oblasti, subpolární oblasti
- Skupinová – Evropa, Afrika, Asie, V pobřeží USA

B. Městská sídla (sídla městského typu)

Základní pojmy

Osídlení

- Osídlení se skládá ze dvou základních složek:
 - materiálních (stabilní složka, např. vzhled sídel)
 - sociálních (dynamická složka, např. obyvatelstvo, včetně jeho veškerých aktivit)

Sídelní systém ČR

- ⇒ Hlavní město (1)
- ⇒ Krajská města (14 = počet krajů, včetně Prahy)
- ⇒ Statutární města (22, včetně Prahy)
- ⇒ Okresní města (77= počet okresů)
- ⇒ Obce s rozšířenou působností (205)
- ⇒ Obce s pověřeným obecním úřadem (393)
- ⇒ Obce a vojenské újezdy (6 248)
- ⇒ Základní sídelní jednotky (21 704)

Klasifikace NUTS

- ❏ NUTS (La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques)
- ❏ Dnem 1. ledna 2000 vstoupila v České republice v platnost Klasifikace územních statistických jednotek CZ-NUTS, která nahradila do té doby platný číselník krajů a okresů (ČKO) a zavedla systém klasifikace územních statistických jednotek používaný v zemích Evropské unie.
- ❏ Klasifikace CZ-NUTS popisuje území České republiky, je součástí evropské klasifikace NUTS.

NUTS v ČR

Klasifikace NUTS	Úroveň	Územní jednotka	Počet územních jednotek
Oddíl	NUTS 0	stát	1
Pododdíl	NUTS 1	území	1
Skupina	NUTS 2	oblast	8
Podskupina	NUTS 3	kraj	14

MMR, OKBP, Ing. ŽÁDNÍK

Vyšší územní samosprávné celky - kraje (NUTS 3)

Regiony LAU

- Systém LAU (Local Administrative Units – místní správní jednotka).
- Do r. 2007 součást klasifikace NUTS (v ČR NUTS 4, 5).
- Určen zejména pro potřeby statistiky regionů.
- Chybí legislativní opora!

2 základní úrovně:

➤ **LAU 1** (dřívější NUTS 4) – 77

➤ **LAU 2** (obce - NUTS 5) - 6 249

Regiony LAU

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
	NUTS 3 CODE 2006	NUTS 3 LABEL 2006	LAU 1 LABEL	LAU 1 CODE	LAU 2 LABEL	LAU 2 CODE	NUTS 1 CODE	NUTS 1 LABEL	NUTS 2 CODE	NUTS 2 LABEL
4777	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Nové Bránice	583511	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4778	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Odrovice	583529	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4779	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Ochoz u Brna	583537	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4780	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Omice	583545	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4781	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Opatovice	583553	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4782	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Ořechov	583561	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4783	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Oslavany	583588	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4784	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Ostopovice	583596	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4785	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Ostrovačice	583600	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4786	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Podolí	583634	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4787	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Popovice	583651	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4788	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Popůvky	583669	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4789	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Požořice	583677	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4790	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Prace	583685	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4791	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Pravlov	583693	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4792	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Prštice	583707	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4793	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Příbram na Moravě	583715	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4794	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Příbyslavice	583723	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4795	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Přísnovice	583731	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4796	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Radostice	583740	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4797	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Rajhrad	583758	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4798	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Rajhradice	583766	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4799	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Rebešovice	583774	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4800	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Rosice	583782	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4801	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Rozdrojovice	583791	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4802	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Rudka	583804	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4803	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Řícmanice	583821	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod
4804	CZ064	Jihomoravský kraj	Brno-venkov	CZ0623	Říčany	583839	CZO	Česká republika	CZ06	Jihovýchod

Poř. číslo	kraj	SPZ nová	okresní město	SPZ původní	okres v km ²	obyvatel v okrese	obyvatel v okr. městě	počet obcí
1.	Jihočeský	C	Jindřichův Hradec	JH	1 944	92 754	22 728	106
2.	Plzeňský	P	Klatovy	KT	1 939	87 991	22 988	95
3.	Vysočina	J	Žďár nad Sázavou	ZR	1 672	125 141	24 171	195
4.	Moravskoslezský	T	Bruntál	BR	1 658	104 810	17 611	71
5.	Jihomoravský	B	Znojmo	ZN	1 637	114 023	35 691	148
6.	Karlovarský	K	Karlovy Vary	KR, KV	1 628	121 847	52 906	55
7.	Středočeský	S	Příbram	PB	1 628	107 474	35 710	120
8.	Jihočeský	C	České Budějovice	CE, CB	1 625	178 140	96 742	107
9.	Jihočeský	C	Český Krumlov	CK	1 615	59 500	14 345	46
10.	Středočeský	S	Benešov	BN	1 524	93 082	16 262	114
11.	Vysočina	J	Třebíč	TR	1 518	117 310	39 022	173
12.	Olomoucký	M	Olomouc	OC, OL, OM	1 451	224 535	102 246	92
13.	Plzeňský	P	Tachov	TC	1 379	51 241	12 685	51
14.	Jihočeský	C	Prachatice	PT	1 375	51 380	11 859	65
15.	Pardubický	E	Svitavy	SY	1 335	102 380	17 583	113
16.	Jihočeský	C	Tábor	TA	1 327	102 714	36 595	111
17.	Plzeňský	P	Plzeň - sever	PS	1 323	73 241	0	102
18.	Olomoucký	M	Šumperk	SU	1 316	126 292	29 318	78
19.	Vysočina	J	Pelhřimov	PE	1 290	72 684	16 557	120
20.	Moravskoslezský	T	Frydek - Místek	FI, FM	1 273	226 612	61 018	77
21.	Vysočina	J	Havlíčkův Brod	HB	1 265	94 919	24 327	120
22.	Pardubický	E	Ústí nad Orlicí	UO	1 265	138 892	15 074	112
23.	Vysočina	J	Jihlava	JI	1 180	108 261	50 377	121
24.	Jihomoravský	B	Břeclav	BV	1 173	123 825	26 321	69

Správní obvody obcí s rozšířenou působností

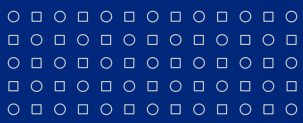

Vývoj počtu obcí na území ČR

Rok	Počet obcí
1930	11 768
1950	11 459
1961	8 726
1970	7 515
1980	4 778
1990	4 158
1991	5 768
2008	6 249

Faktory vzniku sídel

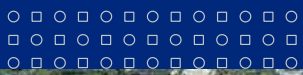
- Přírodní podmínky - reliéf, klima, vegetace, geologické podloží atd.
- Socioekonomické podmínky – doprava, služby, výroba apod.
- Činitelé obecného charakteru – administrativní a politické uspořádání

MASARYKOVA UNIVERZITA

www.muni.cz

Vodňany

Typy sídel

- ❏ 1. **přechodná** /dočasná/- Mongolové; primitivní- jurta- kočovníci ve stepích; indiáni- kmeny v Amazonii, polopouště; moderní - houseboats, karavany, meteorolog. stanice, polární stanice
- ❏ 2. **trvalá**- vesnické osídlení => samota => osada => vesnice
 - *rozptýlené* /samoty/- USA, Skand, Austrálie, J Afrika /farmy se zeměd'. využitím/ + Bretaň
 - *skupinové* - původ obyv- Asie, Evropa, SV USA; menší rozloha zeměd'. půdy na 1 usedlost
 - *vesnické osídlení* – rozptýlené - farmy, ranče s obrovskými polnostmi; čas od času centrum s obchodem, poštou školou, benzínkou /do školy děti autobusem/
 - *rozptýlené* - osídlení na Šumavě – bývalé Sudety

Geografie města

G sídel x G města

- ❏ Geografie sídel (geography of settlement) se spíše zaměřuje na prostorové uspořádání a prostorové vztahy jednotlivých sídelních útvarů – systém osídlení.
- ❏ Geografie města se zabývá konkrétním sídlem, jeho vnitřní strukturou a vnějšími vazbami – město jako systém.
- ❏ V poslední době sílí trend zařazovat geografii sídel a geografii města do jedné disciplíny, tzv. **urbánní geografie (urbangeography)**.

Vývoj měst *předindustriální období*

- Neolitická revoluce (10 - 8 st. p. n. l.; oblast Předního Východu; přechod od společnosti lovců a sběračů k společnosti usedlé)
- V sídlech se koncentrovaly nezemědělské funkce – obchod, správa, vzdělání, řemesla. . .
- První města (vznikla z opevněných osad) – Jericho, Jarmo, Khriotikia na Kypru nebo Çatal Hüyük v Anatolii
- Později - Řím 1 mil., Paříž 200 tis., severoitalská a španělská města do 100 tis., Praha 40 až 60 tis.

Vývoj měst

industriální období

- Prudký nárůst měst
- Aspekty:
 - Politické (zrušení nevolnictví)
 - Ekonomické (velkovýroba)
 - Technologické (rozvoj dopravy a výrobních technologií)
 - Demografické (demografická revoluce)

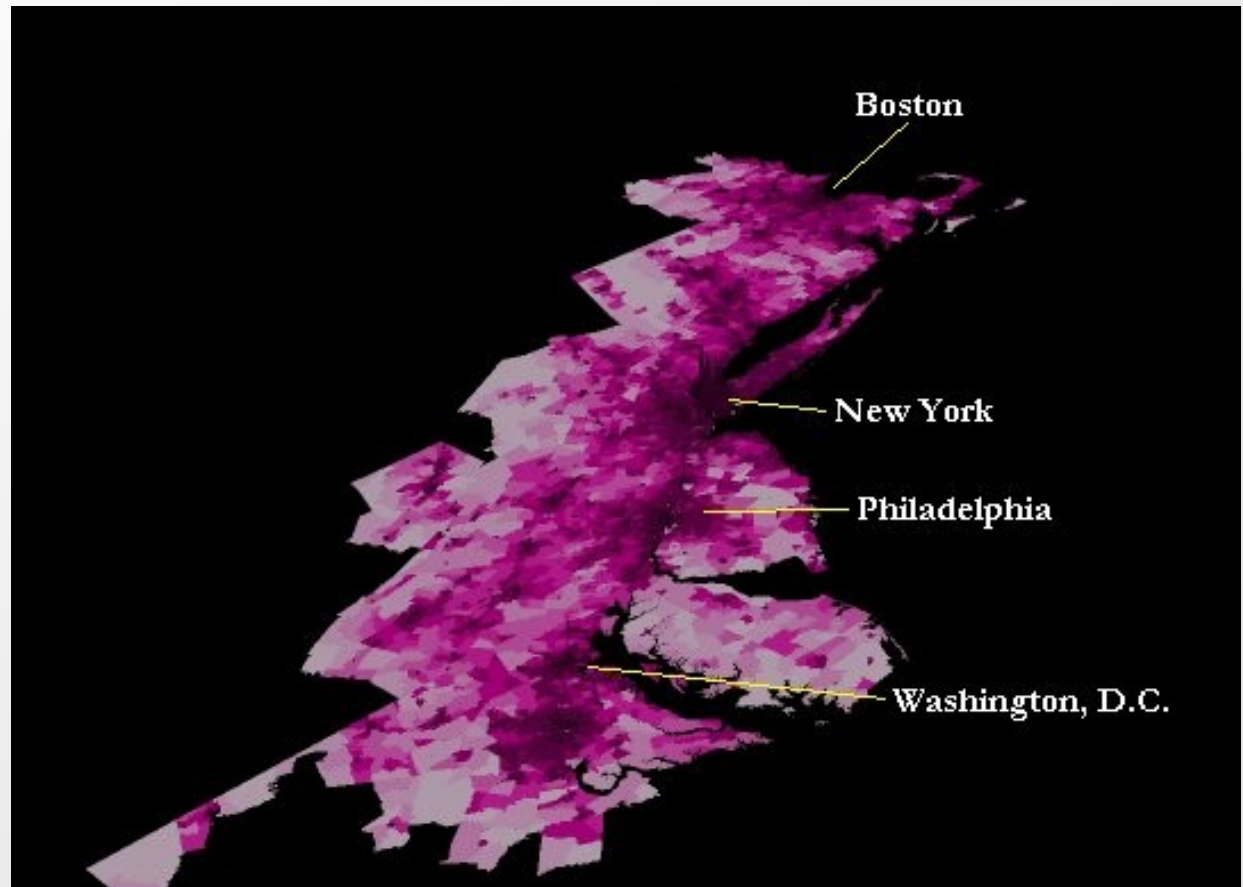
Geografie města - pojmy

- ❏ *Urbanizace* - proces, při kterém dochází k růstu počtu a velikosti městských sídel v souvislosti s rozvojem jejich výrobních a obslužných funkcí, vyvolaný nástupem industrializace. Zjednodušeně je urbanizace chápána jako zvyšování podílu obyvatelstva žijícího ve městech (tzv. stupeň urbanizace).
- ❏ *Aglomerace* - seskupení sídel s jedním či více velkoměstskými jádry. Vzniká postupným územním srůstem měst v procesu suburbanizace. Jednotlivá sídla v urbanizovaném prostoru jsou propojena intenzivními hospodářskými a obslužnými vztahy.

Geografie města - pojmy

- ❏ *Konurbace* - územní seskupení aglomerací a měst s vysokou hustotou zalidnění. Podobně jako u aglomerací je urbanizovaný prostor konurbace propojen intenzivními vazbami, na rozdíl od aglomerace však nemá jednoznačné centrum. Konurbace představují socioekonomicky nejdůležitější jádrové oblasti států či kontinentů (např. Porúří v SRN).
- ❏ *Megalopolis* - vysoce urbanizované rozsáhlé území tvořené řadou aglomerací. Jsou zde soustředěny aktivity celosvětového významu. Např. území na SV ASA mezi Bostonem a Washingtonem s 60 mil. obyvatel.

Nejznámější megalopolis Boswash

Vymezení pojmu město ve světě

- statisticko-velikostní kritérium
- administrativně-správní kritérium (Pec pod Sněžkou – 800 ob.)
- podle mezinárodní definice OSN jsou to sídla s více než 10 000 obyvatel

ASIA

Tajikistan: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Thailand: Municipal areas.

Turkey: Population of the localities within the municipality limits of administrative centres of provinces and districts.

Turkmenistan: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Uzbekistan: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Viet Nam: Cities, towns and districts with 2 000 or more inhabitants.

Yemen: Not available.

EUROPE

Albania: Towns and other industrial centres of more than 400 inhabitants.

Austria: Communes of more than 5 000 inhabitants.

Belarus: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Bulgaria: Towns, that is, localities legally established as urban.

Croatia: Not available.

Czech Republic: Localities with 2 000 or more inhabitants.

ČR

Estonia: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Finland: Urban communes. 1970: Localities.

France: Communes containing an agglomeration of more than 2 000 inhabitants living in contiguous houses or with not more than 200 metres between houses, also communes of which the major portion of the population is part of a multicommunal agglomeration of this nature.

Greece: Population of municipalities and communes in which the largest population centre has 10 000 or more inhabitants. Including also the population of the 18 urban agglomerations, as these were defined at the census of 1991, namely: Greater Athens, Thessaloniki, Patra, Iraklio, Volos, Chania, Irannina, Chalkida, Agrinio, Kalamata, Katerini, Kerkyra, Salamina, Chios, Egio, Rethymno, Ermoupolis, and Sparta.

Hungary: Budapest and all legally designated towns.

minimum

Iceland: Localities of 200 or more inhabitants.

Ireland: Cities and towns including suburbs of 1 500 or more inhabitants.

EUROPE

Latvia: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Lithuania: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Netherlands: Urban: Municipalities with a population of 2 000 and more inhabitants.

Semi-urban: Municipalities with a population of less than 2 000 but with not more than 20 per cent of their economically active male population engaged in agriculture, and specific residential municipalities of commuters.

Norway: Localities of 200 or more inhabitants.

Poland: Towns and settlements of urban type, e.g. workers' settlements, fishermen's settlements, health resorts.

Portugal: Agglomeration of 10 000 or more inhabitants.

Republic of Moldova: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Romania: Cities, municipalities and other towns.

Russian Federation: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

San Marino: Not available.

Slovakia: 138 cities with 5 000 inhabitants or more.

Slovenia: Not available.

Spain: Localities of 200 or more inhabitants.

Sweden: Not available.

Switzerland: Communes of 10 000 or more inhabitants, including suburbs.

The former Yugoslav Rep. of Macedonia: Not available.

Ukraine: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.

Yugoslavia: Not available.

OCEANIA

American Samoa: Places of 2 500 or more inhabitants and urbanized areas.

Guam: Places of 2 500 or more inhabitants and urbanized areas.

New Caledonia: Nouméa and communes of Païta, Dumbéa and Mont-Dore.

New Zealand: All cities, plus boroughs, town districts, townships and country towns with a population of 1 000 or more.

Vanuatu: Luganville centre and Vila urban.

DEFINITION OF "URBAN"

AFRICA

Benin: Not available.
 Botswana: Agglomeration of 5 000 or more inhabitants where 75 per cent of the economic activity is of the non-agricultural type.
 Burkina Faso: Not available.
 Burundi: Commune of Bujumbura.
 Cape Verde: Not available.
 Comoros: Administrative centres of prefectures and localities of 5 000 or more inhabitants.
 Côte d'Ivoire: Not available.
 Egypt: Governorates of Cairo, Alexandria, Port Said, Ismailia, Suez, frontier governorates and capitals of other governorates as well as district capitals (Markaz).
 Equatorial Guinea: District centres and localities with 300 dwellings and or 1 500 inhabitants or more.
 Ethiopia: Localities of 2 000 or more inhabitants.
 Gabon: Not available.
 Liberia: Localities of 2 000 or more inhabitants.
 Malawi: All townships and town planning areas and all district centres.
 Mauritius: Towns with proclaimed legal limits.
 Morocco: Not available.
 Namibia: Not available.
 Niger: Not available.
 Nigeria: Not available.
 Rwanda: Not available.
 Senegal: Agglomerations of 10 000 or more inhabitants.
 South Africa: Places with some form of local authority.
 Sudan: Localities of administrative and/or commercial importance or with population of 5 000 or more inhabitants.
 Swaziland: Localities proclaimed as urban.
 Tunisia: Population living in communes.
 Uganda: Not available.
 United Republic of Tanzania: 16 gazetted townships.
 Zambia: Localities of 5 000 or more inhabitants, the majority of whom all depend on non-agricultural activities.

AMERICA, NORTH

Bahamas: Not available.
 Belize: Not available.
 Canada: Places of 1 000 or more inhabitants, having a population density of 400 or more per square kilometre.
 Costa Rica: Administrative centres of cantons.
 Cuba: Population living in a nucleus of 2 000 or more inhabitants.
 Dominican Republic: Administrative centres of municipios and municipal districts, some of which include suburban zones of rural character.
 El Salvador: Administrative centres of municipios.
 Greenland: Localities of 200 or more inhabitants.
 Guatemala: Municipio of Guatemala Department and officially recognized centres of other departments and municipalities.
 Haiti: Administrative centres of communes.
 Honduras: Localities of 2 000 or more inhabitants, having essentially urban characteristics.
 Jamaica: Not available.
 Mexico: Localities of 2 500 or more inhabitants.
 Nicaragua: Administrative centres of municipios and localities of 1 000 or more inhabitants with streets and electric light.
 Panama: Localities of 1 500 or more inhabitants having essentially urban characteristics. Beginning 1970, localities of 1 500 or more inhabitants with such urban characteristics as streets, water supply systems, sewerage systems and electric light.
 Puerto Rico: Places of 2 500 or more inhabitants and densely settled urban fringes of urbanized areas.
 United States: Places of 2 500 or more inhabitants and urbanized areas.

DEFINITION OF "URBAN"

AMERICA, SOUTH

Argentina: Populated centres with 2 000 or more inhabitants.
 Bolivia: Localities of 2 000 or more inhabitants.
 Brazil: Urban and suburban zones of administrative centres of municipios and districts.
 Chile: Populated centres which have definite urban characteristics such as certain public and municipal services.
 Colombia: Not available.
 Ecuador: Capitals of provinces and cantons.
 Falkland Islands (Malvinas): Town of Stanley.
 Paraguay: Cities, towns and administrative centres of departments and districts.
 Peru: Populated centres with 100 or more dwellings.
 Suriname: Paramaribo town.
 Uruguay: Cities.
 Venezuela: Centres with a population of 1 000 or more inhabitants.

ASIA

Armenia: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.
 Azerbaijan: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.
 Bahrain: Communes or villages of 2 500 or more inhabitants.
 Brunei Darussalam: Not available.
 Cambodia: Towns.
 China: Not available.
 Cyprus: Municipal areas, suburban areas and some villages.
 Georgia: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.
 India: Towns (places with municipal corporation, municipal area committee, town committee, notified area committee or cantonment board); also, all places having 5 000 or more inhabitants, a density of not less than 1 000 persons per square mile or 390 per square kilometre, pronounced urban characteristics and at least three fourths of the adult male population employed in pursuits other than agriculture.

Indonesia: Places with urban characteristics.
 Iran (Islamic Republic of): All Shahrestan centres, regardless of size, and all places having municipal centres.
 Israel: All settlements of more than 2 000 inhabitants, except those where at least one third of households, participating in the civilian labour force, earn their living from agriculture.
 Japan: City (shi) having 50 000 or more inhabitants with 60 per cent or more of the houses located in the main built-up areas and 60 per cent or more of the population (including their dependants) engaged in manufacturing, trade or other urban type of business. Alternatively, a shi having urban facilities and conditions as defined by the prefectural order is considered as urban.

Kazakhstan: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.
 Korea, Dem. People's Rep. of: Not available.
 Korea, Republic of: Population living in cities irrespective of size of population.

Kyrgyzstan: Cities and urban-type localities, officially designated as such, usually according to the criteria of number of inhabitants and predominance of agricultural, or number of non-agricultural workers and their families.
 Malaysia: Gazetted areas with population of 10 000 more.
 Maldives: Malé, the capital.
 Mongolia: Capital and district centres.
 Nepal: Not available.
 Pakistan: Places with municipal corporation, town committee or cantonment.

Philippines: Not available.
 Syrian Arab Republic: Cities, Mohafaza centres and Mantika centres, and communities with 20 000 or more inhabitants.

Města v ČR

- ❑ V roce 2000 byl vydán zákon 128/2000 Sb. jenž v § 3 uvádí, že „obec, která má alespoň 3000 obyvatel, je městem, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády“.
- ❑ Zákon tak jednoznačně určuje hranici 3 000 obyvatel jako podmínku a tím se stal prvním zákonem, který demografickou podmínku – 3 000 obyvatel – stanoví přímo v textu zákona.

Geografická poloha měst

- kartografická (zem. souřadnice)
- topografická (vůči okolní krajině)
- fyzickogeografická (kotlinový princip, řeky, rozvodí, sedlo, strategické polohy)
- socioekonomická (obranná, dopravní, na nerost. surovinách, umělá...)
- mikro-, mezo- a makropoloha – hlavně vzhledem k existující sídelní síti

Funkce měst

- městotvorné (pro obyvatele mimo město)
- městoobslužné (pro vlastní obyvatele města)
- důležitých je jejich poměr
- jiný způsob vyjádření (Hampl) – podíl města na funkcích celého sídelního systému:
 - obytná (počet trvale bydl. ob),
 - pracovní (celkový počet prac. příležitostí),
 - obslužná (počet prac. příležitostí v terciéru)
- převis pracovní a obslužné funkce jako výraz významu města v sídelním systému

Funkční typy měst

- města s vlastní a bez vlastní ekonomické základny (obytné satelity)
- obvykle základní a ostatní funkce
- obranná
- zemědělská a rybářská
- průmyslová
- dopravní
- obchodní
- kulturní (religiozní střediska, univerzitní (vědecká), města-muzea)
- léčebná a rekreační funkce
- administrativně-politická funkce

Vztah města a oblasti

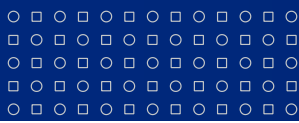
- každé místo má svoji sféru vlivu
- velký růst role měst pro zázemí v období prům. revoluce (role mobility obyvatelstva)
- hierarchická povaha regionálních procesů
- jejich relativní uzavřenost v rámci územních celků

- a) mikroregionální procesy – nejintenzivnější a nejdůležitější vazby mezi městem a zázemím, nositelé: dojížd'ka za prací a službami
- otázka stanovení kritické velikosti střediska vymezení sfér vlivu (5 000 ob. má centrum, 14 000 celý mikroregion)

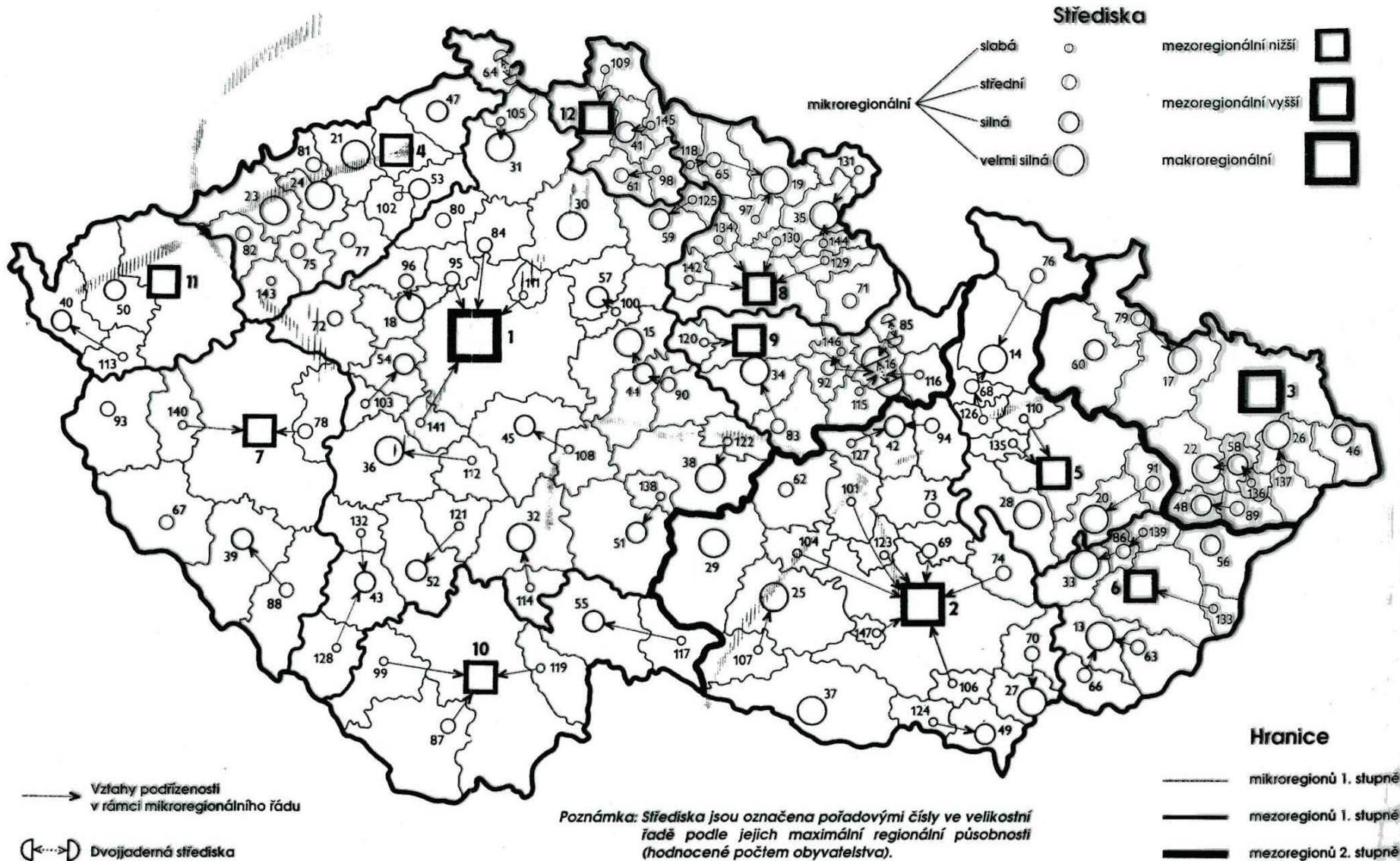
- Např. Praha – Pacov = největší a nejmenší mikroregiony v ČR

Vztah města a oblasti

- ❏ b) mezoregionální procesy – uzavírají se na vyšší prostorové úrovni, zhruba na úrovni krajů
- ❏ nedenní dojížd'ka, migrace, doj. za speciálními střed. školami
- ❏ c) makroregionální procesy – celostátní úroveň, federální státy, spolkové země...
- ❏ kulturní, jazyková, politická a ekonomická uzavřenost celků
- ❏ d) kontinentální úroveň – ekonomické a politické integrace
- ❏ e) globální úroveň – globální města – řídicí funkce ekonomické, politické (burzy, mezinár. instituce...)

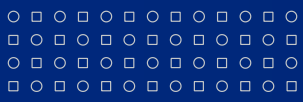
Obr. 1: Sociálněgeografická regionalizace ČR (1991)

Vnitřní struktura města

➤ A) morfologická struktura (půdorys města)

- nepravidelný
- šachovnicovitý
- radiálně koncentrický
- lineární
- ve skutečnosti pro různá časová období ve vývoji města převažují různé půdorysné typy

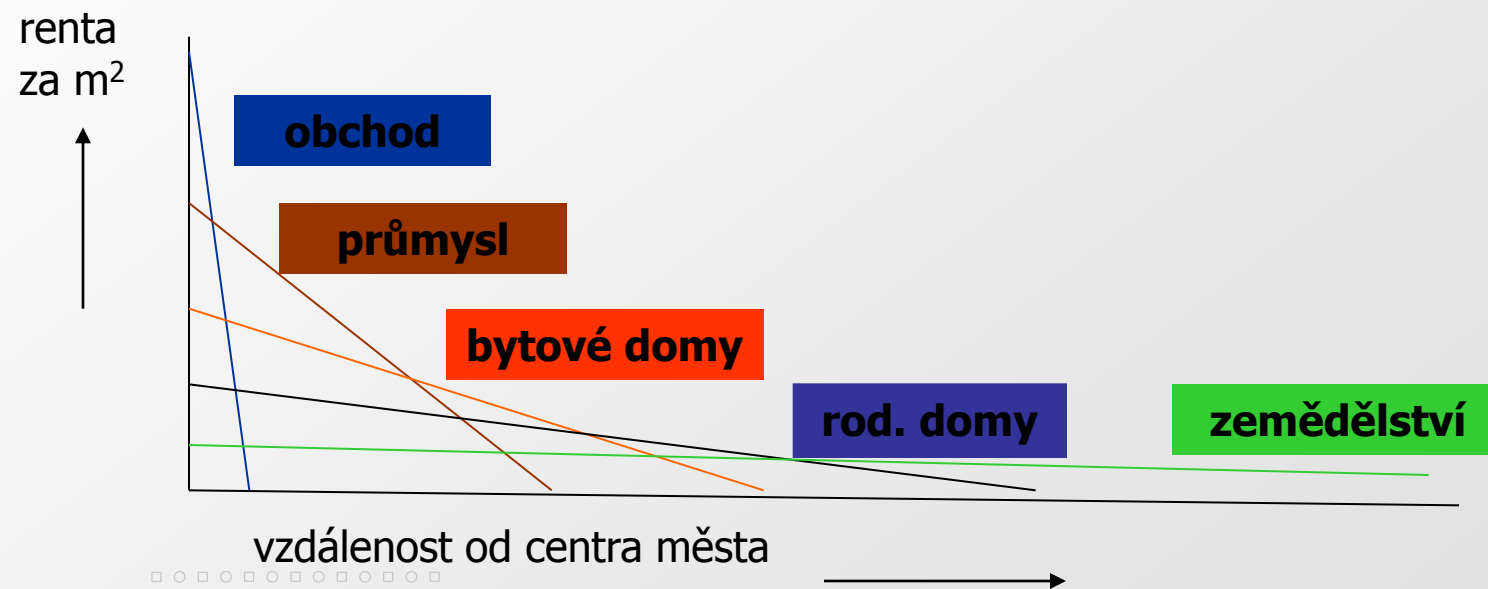

Barcelona a známá ulice Diagonal (arch. Cerda)

Vnitřní struktura města

- B) funkční členění města
- neoklasická land-use teorie: lokalizace jednotlivých funkcí ve městě podle schopnosti platit rentu

Geografie venkova

Vývoj venkovských sídel

- Raný středověk
 - Na základě starších sídel
 - Centrum kostel (zpravidla vyvýšený)
 - Domy u vodních zdrojů

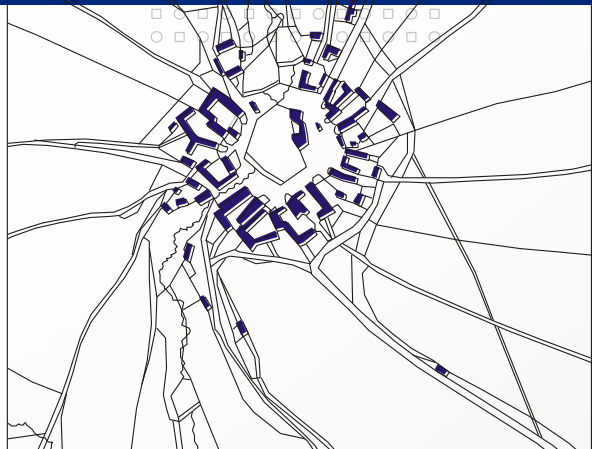
- Vrcholný středověk

- 18. a 19. století – většinou geometrický půdorys

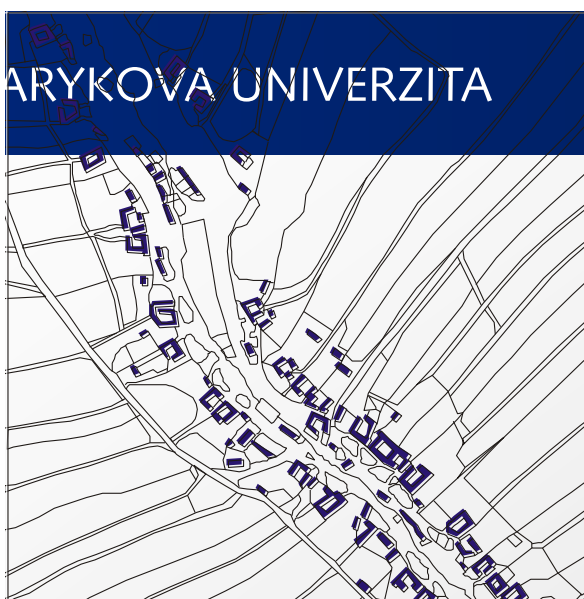
Vrcholný středověk

- Kolonizace (horské oblasti)
- Vznikla současná struktura osídlení
- Semknuté obce
 - Návesní
 - Ulicová
- Rozptýlené obce (zpravidla bezjasně vymezeného ústředního prostoru)
 - Údolní lánová
 - Seskupení volně stojících usedlostí

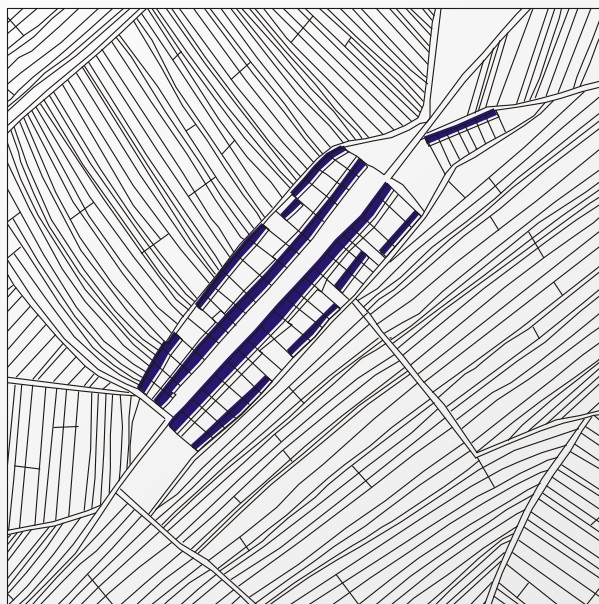
Půdorysné typy vesnic v ČR

lesní návesní ves

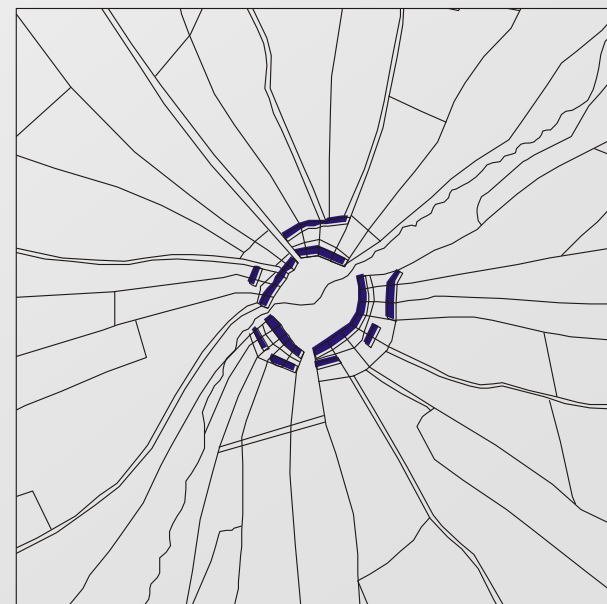
řadová ves

traťová plužina
silniční ves

délková plužina
návesní ves

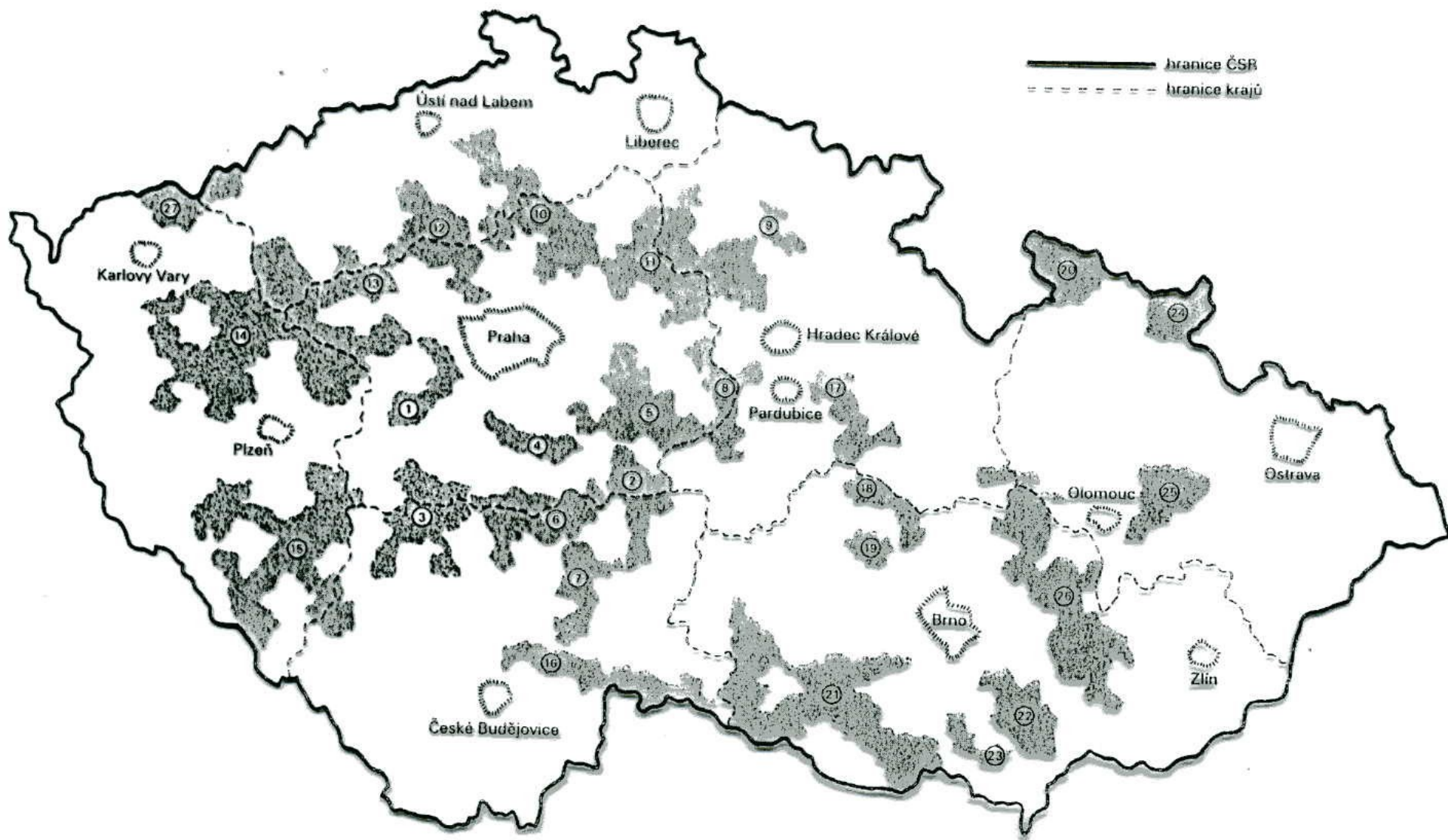
záhumenicová plužina
návesní ves

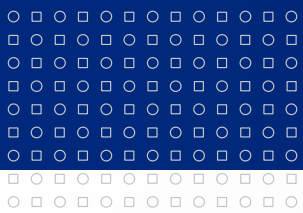
Typologie českého venkova a perspektivy jeho vývoje

- Chudé Sudety
- Bohaté Sudety
- Oblasti bohatého zemědělství
- Vnitřní periferie
- Oblast metropolitního venkova
- PERSPEKTIVY vývoje podle jednotl. typů
- nejdůležitější problémy venkova dneška

Vnitřní periferie České republiky v roce 1980

Pro dnešek vše!!!

